

СТАТУС ВЛАСНИХ ІМЕН У ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Предметом статті є власні назви, їх роль у підготовці перекладачів. У статті стисло осмислюються власні назви, подаються вправи, спрямовані на тренування пам'яті, навичок аудіювання, транслітерація власних імен з мови оригіналу на мову перекладу і навпаки.

Власні назви (ВН) є унікальними мовними знаками. Вони вказують на конкретний об'єкт, не класифікують його і не відносять до розряду ідентичних об'єктів. У мові, поза межами тексту, ВН не мають денотативного значення. Навіть сема статі, яку можна виділити у деяких антропонімах, не є інваріантною. У ВН в основному відсутній розподіл за ознакою статі, яку не завжди можна виділити. Проте консигуації ВН заповнюють цю лакуну. Широка представленість ВН у мові, специфіка їх функціонування, характер їх витоків обумовили виокремлення досліджень ВН в окрему мовознавчу галузь – ономастику [1: 101].

Актуальність дослідження зумовлена тим, що власні назви у перекладацькій практиці тяжіють до прецизійної лексики, що постійно поновлюється і складає активний запас тлумача.

ВН заслуговують спеціального тренінгу, аналіз якого є метою даного дослідження. Майбутній перекладач добре засвоїть техніку перекладу ВН, якщо його знання іноземної мови знаходяться на достатньому рівні. Накопичення відомостей про ВН та їх еквіваленти є тривалим процесом. Починати його слід із простих імен, поступово ускладнюючи процес. Перекладач повинен розпізнавати імена на слух і розумітися на їх еквівалентах у мові-трансляторі. Спочатку перекладач розпізнає українські імена в українському контексті та іноземні імена – в іноземному. За традицією ВН транскрибуються або транслітеруються у мові перекладу. Пор.: *Liza – Лайза, Andy – Енді, Angela – Енджела, Heine – Гейне, Elisabeth – Єлизавета*. Труднощі виникають при відсутності навичок аудіювання та знання іншомовних аналогів. Ідентифікація імен із неробочої мови перекладача викликає особливі труднощі. Ризик втрати інформації зменшується при умові попереднього ознайомлення перекладача з вихідними текстами [2: 74].

У навчальному процесі доцільним є аспектно тренування ВН, а саме: первинне засвоєння ВН, їх іншомовних відповідників, виокремлення ВН у текстах, засвоєння їх фонетичного та графічного образу, їх функціонування у спілкуванні, реалізація ними фатичної та апелятивної функцій тощо.

У тренінгу перекладачів правомірним є використання вправ на вживання ВН з метою розвитку навичок їх транслітерації. Наприклад:

а) подати наступні імена англійськими літерами: *Толстой, Шевченко, Ломоносов, Ярослав Мудрий, Карабан, Потєбня, Петро Перішій, Каразін, Іван Грозний, Сковорода, Нечуй-Левицький*;

б) передати ВН українськими літерами: *Vyshnia, Ukrainka, Shevchenko, Dostoyevs'kyi, Mogyla, Khmel'nytskyi, Franko, Lysenko*;

в) знайти екзотизми в тексті, перекласти їх мовою транслятора: *Ден Сяо Пін, Джекі Чан, Брюс Лі, Мао Цзе Дун, Хуан Антоніо Самаранч, Кім Ір Сен, Алесандро дель П'єро, Хо Ши Мін*.

Доречними в цьому руслі є диктанти на ВН, граматичні вправи з антропонімічною лексикою, аудіювання текстів, рольові ігри.

Великі труднощі для перекладача-початківця становить переклад так званих прозорих мотивованих імен (speaking names). За формою ці імена тотожні загальному іменнику, який вказує на риси, притаманні персонажу. Ці риси рекомендується прокоментувати у тексті-трансляторі так, щоб максимально наблизити їх до розуміння. З метою розвитку таких навичок слід регулярно застосовувати на заняттях з практики перекладу адресати – з огляду на їх інформативність. Це особливо стосується Купера, Діккенса, Теккерея, Гоголя, Салтикова-Щедрина. Актуальною є проблема, як подати прозоре ім'я, чи слід застосовувати елементи перекладу.

Рекомендованим є тренування ВН на цікавому текстовому матеріалі. Так, у збірці англійських казок "Don't be like them" риси характеру героїв віддзеркалюються в їх іменах (speaking names). Перекладачеві пропонується звернути особливу увагу на власні імена, порівняти свої варіанти із авторськими: *Mr Nitwit – це м-р Неук, Little Miss Fickle – маленька міс Нерішуча, Little Miss Chatterbox – маленька міс Цокотуха, Mr Greedy – м-р Ненажера, Mr Noisy – м-р Галасливий, Mr Brush – м-р Пензель, Mr Uppity – м-р Чванливий, Mr Mischief – м-р Зловтішник, Little Miss Trouble – маленька міс Баламутка, Dr Makeyouwell – Лікар-цілитель*.

Валідність запропонованих ВН експлікується їх конгруентністю, використанням ідентичного наповнення, збереженням граматичних категорій оригіналу. Подані варіанти імен є досить вдалимими, бо перекладач дотримується лексичної та граматичної відповідності. Він використовує в перекладі власних імен ті самі частини мови, що й в оригіналі. Навіть фраза з казки: *Greedy by name and greedy by nature* подана у такому перекладі: *Ненажера на ім'я і ненажера за вдачею* [3: 98]. Обидві фрази містять однакову кількість слів – сім. Перекладач двічі використав називний відмінок і тим самим зберіг ідентичність форми оригіналу і перекладу.

Одним із найскладніших етапів є синхронний переклад ВН у фільмах. Вправи, в яких використовуються елементи фільмів або їх сценарії, дозволяють перекладачеві покращити навички аудіювання, звикнути до звучання екзотичних імен, виробити свою тактику аудіо-відео перекладу. Лідерами у цьому аспекті є фільми "Гаррі Поттер", "Володар перснів", "Астерикс та Обеликс (Місія Клеопатри)". Перекладачам рекомендується проаналізувати морфеми, з яких складаються ВН у вищезазначених фільмах, простежити їх походження, значення та можливі варіанти передачі у мову-транслятор. Потім порівняти з варіантами, що вже існують у мові

перекладу: Драко Малфой, Півз, Паркінсон, Гоіл, Фродо, Смердюкіс, Козлопас, Гнідабус, Пандисе-Верблюсе, Каюс-Плюс, Молококсіс, Аспірінус, Червоноборід.

ВН посідають чинне місце в перекладацькій практиці й заслуговують на глибоке осмислення їх лінгвістичних та культурологічних аспектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кухаренко В.А. Интерпретация текста. – Москва, "Просвещение", 1988. – 190 с.
2. Алексеева И.С. Профессиональный тренинг переводчика. – Санкт-Петербург, Изд-во "Союз", 2001. – 278 с.
3. Read at Leisure / ред. Г.М. Кудовбенко. – Київ, Радянська школа, 1989. – 128 с.

Матеріал надійшов до редакції 20.04.2005 р.

Бока Е.В. Статус собственных имен в подготовке переводчиков.

Предметом статьи являются имена собственные, их роль в подготовке переводчиков. В статье сжато осмысливаются имена собственные, рекомендуются упражнения, направленные на тренировку памяти, навыков аудирования, транслитерирования собственных имен из языка оригинала в язык перевода и наоборот.

Boka O.V. The status of proper names in interpreters' training.

The object of the article is proper names. Short characteristic of proper names precedes exercises for memory training, listening comprehension skills, transliteration of proper names from source into target language and vice versa.